

AKTIV PÅ EGEN HAND

*Den egenorganiserade
idrottens förutsättningar och
utmaningar i Linköping*

Linköping
Där idéer blir verklighet

Sammanfattning

Idag väljer allt fler individer bort den traditionella föreningsidrotten i förmån för egenorganiserade och kommersiella aktiviteter. Detta kan förstås mot bakgrund av att föreningsidrotten fortfarande tycks präglas av en intern kärnlogik som premierar prestation, tävling och resultat, vilket inte tilltalar de individer som vill röra på sig främst för glädjen, gemenskapen eller hälsans skull. Detta har istället den egenorganiserade och kommersiella idrotten kunnat möta upp i högre grad, och således har det skapats en marknad inom idrottsrörelsen där olika aktörer konkurrerar om deltagare. Denna utveckling har skett parallellt med en mer samhälls-övergripande marknadsiering och individualisering, vilket också kan ha förstärkt idrottens kommersialisering och professionalisering.

Samtidigt ser vi att allt fler föreningar förändrar sina verksamheter för att möta upp efterfrågan på ett mer flexibelt idrottsutövande. Likaså är föreningarna centrala aktörer när det kommer till att tillhandahålla anläggningar och motionsspår för det egenorganiserade idrottsutövandet. Föreningarnas satsningar i denna riktning försvåras emellertid av att de offentliga bidragen fortfarande till stor del riktas till den traditionellt organiserade barn- och ungdomsidrotten. I Linköpings kommun kan vi exempelvis se att endast 0,9 procent av kultur- och fritidsnämndens totala budget riktas till den egenorganiserade idrotten. I utredningen föreslås därför att rådande utvecklingsbidrag, liksom anläggningsbidraget för mötesplatser, nyttjas för att stärka föreningars förutsättningar att tillhandahålla egenorganiserade samt flexibla idrottsaktiviteter.

Att stötta föreningar i att erbjuda ett mer flexibelt idrottsutövande bedöms betydelsefullt utifrån flera skäl. Dels kan detta

främja den generella fysiska aktiviteten i kommunen, vilket är centralt utifrån ett folkhälsoperspektiv, men det kan också få betydelse för idrottens jämställdhet- och inkluderingsarbete. Det flexibla idrottsutövandet förefaller nämligen vara särskilt efterfrågat bland de grupper som idag är mindre aktiva i föreningsidrotten (däribland flickor samt individer med låg socioekonomisk bakgrund). Likaså har föreningsorganiserade aktiviteter också potential att organiseras utan de betydande kostnader som ofta förekommer hos kommersiella aktörer.

De populäraste idrotts- och motionsaktiviteterna i Sverige idag består av att promenera, löpa, styrketräna/gymma samt att cykla. I Linköpings kommun bedöms det finns goda förutsättningar till att utöva dessa aktiviteter, inte minst då de ofta sker på offentliga platser. Däremot finns det möjlighet att satsa än mer på utvecklingen av dessa mötesplatser och upplevelser. Detta dels genom att inkludera fler ytor för egenorganiserad idrott på anläggningar för mer traditionell idrott, men även i anslutning till andra verksamheter som snarare berör kultur- eller naturupplevelser. Likaså finns potential till att utveckla kommunens digitala kanaler för att öka medvetenheten om aktivitetsutbudet liksom tillgängligheten på anläggningarna.

**Elin Backström,
studentmedarbetare, samt
Martin Averhed, sakkunnig.**

Kultur- och fritidsförvaltningen
Linköpings kommun
2019

Innehåll

Egenorganiserad idrott – för ett aktivt linköping	4
Vad är egenorganiserad idrott?	4
Avgränsningar & fokusområden	6
Jämställdhet & inkludering	6
En idrottsrörelse under omvandling	7
Den egenorganiserade idrotten som fenomen	7
Idrottens marknadisering, kommersialisering & individualisering	7
Föreningsidrottens utmaningar & möjligheter	8
En idrottsrörelse för alla, eller för de som har råd?	8
Flexibilitet, jämställdhet & inkludering som utvecklingsfråga	8
Det offentliga stödet	9
Föreningsstöd kontra individuell fritidspeng	9
Offentligt stöd till konkurrensutsatta aktiviteter	10
Föreningsbidrag för flexibla aktiviteter	10
Anläggningarnas betydelse	11
Lokala förutsättningar	12
Linköpings allmänna mötesplatser för egenorganiserad idrott	12
Motionsspår	12
Cykling och mountainbike	13
Utegymp	14
Aktivitetsytor för fysisk aktivitet hela livet	15
Motionsanläggningarnas multifunktion	15
Tillgänglighet och digitaliseringens potential	16
Samtal med idrottsföreningar – Drift av motionsspår	16
Stort ideellt engagemang men bristande förutsättningar	16
Stöd till föreningarna	17
Kultur- och fritidsnämndens resursfördelning	18
Anläggningar	18
Kontant stöd	19
Investeringar till egenorganiserad idrott	19
Slutsatser	20
Att stötta ett flexibelt idrottsutövande & skapa aktiva mötesplatser	20
Sammanfattande åtgärdsförslag	21
Referenser	22

Egenorganiserad idrott

– För ett aktivt Linköping

Att föreningsidrotten är en av Sveriges största folkrörelser råder det ingen tvekan om. Idag är över 3,2 miljoner svenskar medlemmar i en idrottsförening, och antalet medlemmar ökar i takt med befolkningen. Samtidigt har föreningsidrotten ställts inför stora utmaningar när det kommer till att behålla sina medlemmar och utövare upp i vuxen ålder. Aktuell statistik indikerar att föreningsidrotten totalt sett har flest aktiva vid 11-årsålder. Sedan minskar deltagandet och medlemskapen kontinuerligt fram till 35-årsåldern, då kurvan återigen vänder uppåt (troligtvis i samband med att föräldrar börja engagera sig som ledare).¹

Att många individer lämnar föreningsidrotten i så tidig ålder ska dock inte tolkas som att de slutar röra på sig (även om vi utan tvekan kan konstatera att den fysiska aktiviteten idag är alltför låg utifrån ett folkhälsoperspektiv). Trots att det är svårt att få en enhetlig bild av den svenska befolkningens idrotts- och motionsvanor, finns det dock en trend som inte går att ta miste på:

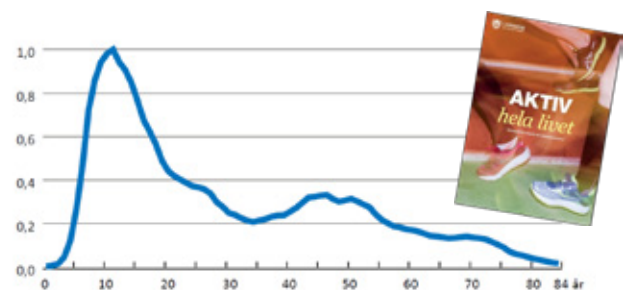
Allt fler väljer idag att röra på sig utanför föreningslivet, genom egenorganiserade och/eller kommersiella aktiviteter.²

Men hur kan vi förstå och förhålla oss till denna utveckling? Varför ökar det egenorganiserade och kommersiella idrottsutövandet och vilka konsekvenser får det för föreningsidrotten liksom samhället i stort? Denna utredning syftar till att ta sig an dessa frågor, samt ge en bild av hur de lokala förutsättningarna till egenorganiserade aktiviteter ser ut i Linköpings kommun. Detta så att vi som kommun kan ta lärdom av den förändring som sker inom idrottsrörelsen, och fortsätta arbeta

ta för att göra verklighet av det mål som kommunen formulerat i sitt idrottspolitiska program. Nämligen;

Att skapa ett Linköping där alla invånare har möjlighet att vara aktiva hela livet.³

Andel aktiva i idrott⁴ för samtliga SF fördelat på ålder år 2017

Vad är egenorganiserad idrott?

Egenorganiserad idrott kan betraktas som det idrottsutövande som sker utanför den organiserade idrotten, det vill säga vid sidan av föreningars, kommersiella aktörers eller skolors idrottsaktiviteter. Givet att idrott i sig är ett brett begrepp, kan det således handla om alltifrån elitidrott till enklare motionsaktiviteter som antingen sker individuellt eller i grupp utan att någon huvudman styr aktiviteten. Det är istället utövaren själv som bestämmer när, var, hur och inom vilka former idrottsutövandet sker.

¹Centrum för idrottsforskning, Idrottsstatistik.se, Medlemmar; Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. Svensk idrott idag. Fakta och statistik. 2016.

²Se exempelvis Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. Framtidens idrottsförening. Slutrapport. 2013, 9; Centrum för idrottsforskning, Idrottsstatistik.se, Fysisk aktivitet; Centrum för idrottsforskning, Idrottsstatistik.se, Anläggningar, samt Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. Svensk idrott idag. Fakta och statistik. 2016.

³Linköpings kommun, Aktiv hela livet – Linköping kommuns idrottspolitiska program, 2018-06-19. 2018.

⁴Med "aktiva i idrott" menas att man del tagit minst en gång per år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara aktiv i idrott i flera SF. Figuren är framräknad som ett index där den åldersgrupp med flest aktiva i idrott har värdet 1,0. Källa: Riksidrottsförbundet. Idrotten i siffror 2017.

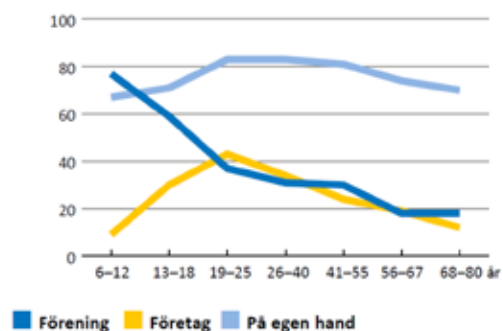

Definitionen av egenorganiserad idrott ligger nära begreppet **spontanidrott**, vilket brukar användas för att benämna de idrotts- och motionsaktiviteter som sker i egen regi, utan närvaro av instruktör, ledare, lärare eller dylikt. Spontanidrott bör dock inte uppfattas som totalt oplanerade aktiviteter. Att spela fotboll tillsammans i ett kompisgäng på en allmän plan, eller att på egen hand springa en löprunda i ett motionsspår, är nämligen att betrakta som spontanidrott – även om aktiviteterna i sig har förbigåtts av viss planering. Givet att ordet spontan ändå indikerar just denna icke-planering, har vi i denna utredning valt att använda oss av begreppet **egenorganiserad idrott**. Detta för att tydligt visa på vad det är vi syftar på, nämligen det **idrottsutövande som planerats och utövats på egen hand, om än tillsammans med andra utövare**.

Samtidigt som den egenorganiserade idrotten tydligt särskiljs från det organiserade idrottsutövandet finns många gråzoner samt kopplingar mellan de olika aktivitetsformerna. Hur ska vi exempelvis kategorisera att en medlem i en förening besöker föreningens anläggning på egen hand och genomför ett träningspass på dess ytor? Det är medlemmen själv som planerat och utövat sin idrott, samtidigt som utövandet sker på en anläggning som medlemmen har tillgång till just ifrån sitt förenings-medlemskap. På samma sätt kan vi fråga oss hur vi ska kategorisera de gymmedlemmar som tränar helt på egen hand, men på anläggningar som drivs av kommersiella aktörer.

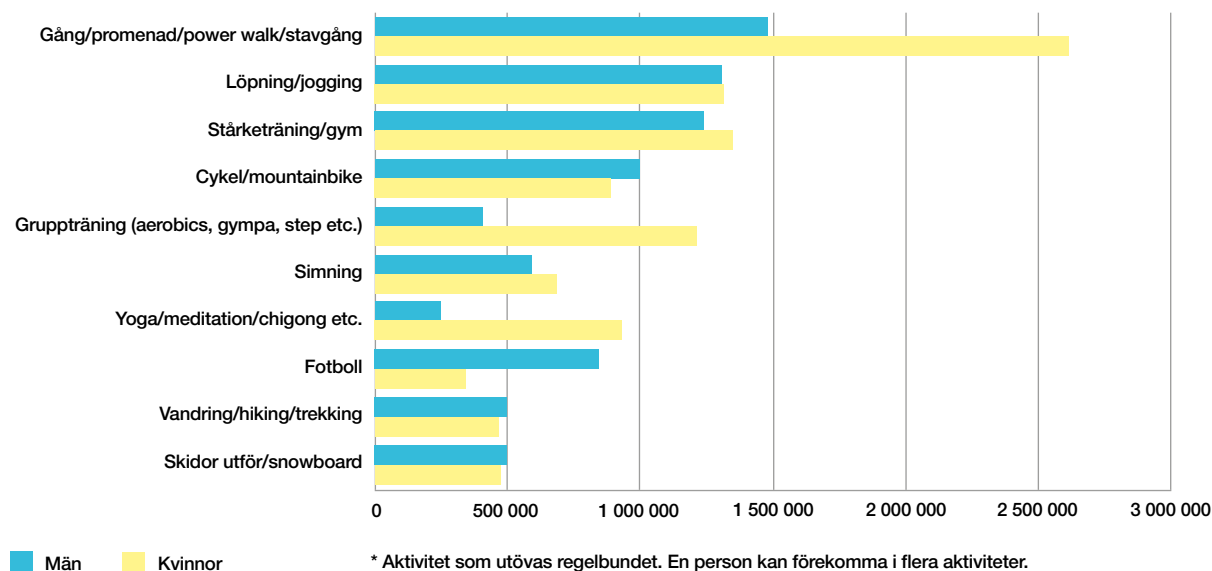
Kanske är det inte definitionerna i sig som är betydande, utan snarare medvetenheten om att föreningar liksom kommersiella verksamheter kan möjliggöra egenorganiserade aktiviteter. En viktig utgångspunkt i denna utredning har därför varit att det finns egenorganiserade aktiviteter som kan betraktas som **semi-organiserade**. Det vill säga, de kanske med koppling till en organisation eller förening, fast själva aktiviteten sker i egen regi.

Andel (%) av befolkningen (6-80 år) som motionerar/ idrottar i olika sammanhang* år 2017

* En person kan utöva motion/idrott i mer än ett sammanhang.
Källa: RF/SCB (skattde värden).

De tio populäraste idrotts- och motionsaktiviteterna* hos befolkningen (6-80 år) sett till antal utövare år 2017

Avgränsningar & fokusområden

Även om vi ser positivt på att inte placera in de egenorganiserade aktiviteterna i ett snävt fack, utan snarare försöka se hur dessa aktiviteter kan främjas i relation till föreningsliv och övriga aktörer, har det av praktiska skäl funnits behov av att göra vissa avgränsningar i denna utredning. Detta främst i relation till de delar av utredningen som berör resursfördelning liksom kartläggning av mötesplatser för egenorganiserad idrott. Krasst sett finns det ju ytor för egenorganiserad idrott överallt – i bostadsområden, gator, arbetsplatser, skolor, parker, skogsområden och sjöar. Likaså finns det otaliga idrottsaktiviteter som kan utövas i egen regi. Utifrån ett kommunalt perspektiv finns det dock skäl till att försöka ringa in vilka typer av aktivitetsområden som kan främjas med hjälp av kommunala resurser och satsningar, och var störst effekter kan uppnås.

Denna utredning kommer att fokusera på följande fyra idrotts- och motionsaktiviteter: 1) promenad, 2) löpning/jogging, 3) styrketräning/gym, samt 4) cykling/mountainbiking. Dessa aktiviteter är inte enbart de mest populära idrotts- och motionsaktiviteterna bland den svenska befolkningen, utan är även sådana aktiviteter som ofta utövas i egen regi på of-

fentliga ytor.⁵ Utifrån denna avgränsning kommer utredningen att fokusera på de kommunala anläggningar där dessa aktiviteter kan utföras. I kartläggningen av mötesplatser, liksom granskningen av resursfördelning, kommer fokus därför att läggas på nyttjandet av och tillgången till motionscentrum, motionsspår, utegym och cykelspår. Denna avgränsning innebär inte att övrig egenorganiserad idrott förbises. I utredningens övriga delar kommer ämnet att diskuteras ur ett mer övergripande perspektiv.

Jämställdhet & inkludering

Vidare kommer utredning att analysera den egenorganiserade idrotten med särskilt fokus på jämställdhet- och inkludering. Som fastslagits i Aktiv hela livet är det nämligen avgörande för att skapa en idrottsrörelse som tilltalar hela befolkningen, oavsett social kategorisering. Utöver att det förmodas gynna den fysiska aktiviteten, och således folkhälsan, kan det också betraktas som en ren demokratifråga att möta upp behov och preferenser från alla olika målgrupper. Detta framstår än mer centralt om vi också tar hänsyn till att idrottsverksamheter till stor del finansieras av offentliga medel, i syfte att komma alla medborgare till gagn.

⁵ Centrum för idrottsforskning, Idrottsstatistik.se, *Fysisk aktivitet*. Bilder/tabeller hämtade från Riksidrottsförbundet. *Idrotten i siffror 2017*. 2017.

En idrottsrörelse under omvandling

Så hur kan vi då förstå oss på den utveckling som sker inom idrottsrörelsen, där de egenorganiserade och kommersiella idrottsaktiviteterna ökar i popularitet samtidigt som föreningslivet arbetar hårt för att behålla sina medlemmar? Under detta avsnitt ska vi försöka närma oss en förståelse för just detta, samt identifiera vilka konsekvenser utvecklingen tycks ha fått, för idrottsrörelsen i sig liksom samhället i stort. Avsnittet delas upp i två delar; 1) *Den egenorganiserade idrotten som fenomen*, som problematiserar ämnet ur ett brett perspektiv, samt 2) *Det offentliga stödet*, som tar upp olika perspektiv och diskussioner gällande offentliga aktörers bidrag till det egenorganiserade idrottandet.

Den egenorganiserade idrotten som fenomen

För att förstå egenorganiserad idrott som fenomen behöver vi också förstå föreningsidrottens utmaningar, och i synnerhet det dilemma som tycks genomsyra dess verksamhet. För trots att föreningsidrotten bygger på *normativa idéer* om delaktighet och tillgänglighet präglas dess verksamhet av en intern kärnlogik som snarare premierar prestation, tävling och resultat. I takt med ungdomars stigande ålder blir föreningsidrotten alltmer kravfylld, tävlingsfokuserad, träningsintensiv och selekterande – vilket inte förefaller tilltala merparten av befolkningen (och i synnerhet inte flickor).⁶ Givet denna struktur får de individer som vill träna primärt för glädjen, gemenskapen och/eller hälsans skull också svårt att identifiera sig med föreningsidrotten, och söker sig därmed till andra aktivitetsformer. Här skapas således också en marknad och en möjlighet för kommersiella aktörer att fånga upp de individer som vill vara fysiskt aktiva, men inte uppskattar föreningslivets utbud och/eller organisering.

Idrottens marknadisering, kommersialisering & individualisering

De kommersiella aktörerna har vissa fördelar gentemot de ideella aktörerna. Till skillnad mot idrottsföreningarna är de inte bundna av föreningslivets traditioner, regler och förpliktelser, och kan därmed reagera snabbare på aktuella trender, utveckla nya träningsformer och osentimentalt lämna de aktiviteter som inte efterfrågas. Med andra ord: de kan forma en verksamhet som tilltalar fler. Likaså tycks de kommersiella aktörerna i högre grad kunna möta upp de individualistiska strömningar som finns i samhället idag, där hälsotrenderna frodas och människor strävar efter att hitta aktiviteter och engagemang som bidrar till att stärka just deras identitet och självförverkligande.⁷ Denna utveckling kan i sin tur förstås mot bakgrund av den mer samhällsövergripande marknadisering som har skett under senare decennier, där den ekonomiska marknadens logik anammats även inom offentlig sektor liksom civilsamhället.

I kölvattnet av New Public Managements genomslag på 1990-talet har den offentliga sektorn kommit att präglats allt mer av mål- och resultatstyrning, där effektivitet och rationaliseringar utgör centrala element. Dessa idéer har också spillt över på ideella aktörer, som inte bara börjar ställas inför liknande krav som de privata företagen utan också börjat anamma tankesättet själva. Exempelvis kan vi se detta i föreningsarnas allt större fokus på företagssamverkan, sponsringsarbete och varumärkesprofilering. Men vi kan framför allt se att marknadiseringen fört med sig en ny syn på individen. Idag betraktas nämligen varje medborgare mer likt en kund i samhället, som också offentliga och ideella aktörer ska leverera produkter till.⁸ Även gällande denna aspekt får idrottsföreningarna arbeta i uppförsbacke. Medan de

⁶ Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. *Framtidens idrottsförening. Slutrapport*. 2013, 7. Fahlén, Josef & Ferry, Magnus. Resursfördelning och jämställdhet, I *Resurser, representation och "riktig" idrott – om jämställdhet inom idrotten*, Dartsch, Christine, Norberg, Johan R & Faskunger, Johan (red), 96-116, Centrum för idrottsforskning, 2017, 113.

⁷ Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. *Framtidens idrottsförening. Slutrapport*. 2013.

⁸ Fyrberg Yngfalk, Anna & Hvenmark, Johan. FoU-rapport 2014:4. *Vad händer med civilsamhället när staten gör som marknaden? Om marknadisering, myndigheter och ideella organisationer*. Stockholm: Riksidrottsförbundet och Ersta Sköndal Högskola. 2014.

privata idrottsaktörerna kan erbjuda konceptualiserade produkter för individen att nyttja till att ”stärka sitt eget varumärke”, är föreningslivet mer eller mindre fast i sin traditionella, kollektiva uppbyggnad utan större anpassningsförmåga. Likaså finns det många föräldrar inom barn- och ungdomsidrotten som uppskattar de kommersiella aktiviteterna. Detta dels utifrån att de sköts på ett proffsigt sätt med hög kvalitet, men också då de erbjuder en möjlighet att ”köpa sig fri” från vanliga föreningsysslor som att bemanna kiosker och sälja lotter.⁹

Föreningsidrottens utmaningar & möjligheter

Att de kommersiella aktörerna stärker sin position på idrottsmarknaden ska dock inte tolkas som att föreningarna är utdömda. Som RF och SISU framhåller i rapporten *Framtidens idrottsförening* visar aktuella studier att majoriteten av de individer som attraherats av de kommersiella aktiviteterna hellre skulle motionera inom ramen för en idrottsförening, om motsvarande aktiviteter erbjöds där. Som fastslås av RF och SISU, finns det därför ”en fantastisk potential för de föreningar som även vill erbjuda bredd- och motionsidrott - idrott för alla.”¹⁰ Detta förutsätter dock att idrottsföreningarna i högre grad erbjuder sina medlemmar aktiviteter utan krav på prestation och resultat, och snarare fokuserar på flexibilitet liksom anpassning utifrån ambitionsnivå.¹¹

Likaså finns det behov av att förändra föreningslivets interna organisering. Det finns nämligen ett ökat intresse för att röra sig tillsammans med andra, men att få göra det ”på sitt sätt” – utan nedärvda strukturer och regler. RF och SISU menar att detta kan förstås som en sorts individualisering inom kollektivet, och understryker att ”idrottsrörelsen behöver förstå att nyttja denna trend, annars riskerar de etablerade idrottsföreningarna att stå med tomma styrelser och utan aktiva samtidigt som det skapas nya föreningar eller grupperingar i samma kvarter, där idrottsaktiviteterna blomstrar.”¹²

Vi kan alltså konstatera att föreningslivet, för att säkra sin fortsatta överlevnad, måste kunna konkurrera med privata aktörer och tillhandahålla aktiviteter av hög kvalitet där individen får uppleva gemenskap samtidigt som den är fri att utforma sitt idrottsutövande utifrån individuella preferenser. Men att leva upp till marknadens krav är kostsamt. Konkurrensen och kommersialiseringen ställer nämligen också krav på en ökad professionalisering och marknadsföring, vilket leder till ökade kostnader för föreningarna. För att täcka upp

dessas kostnader finns det en risk för att deltagaravgifterna blir högre, och utifrån ett socioekonomiskt perspektiv kan detta vara förödande för vissa individers möjligheter att delta i idrottsaktiviteter. Denna typ av frågor skapar också en intern splittring inom idrottsrörelsen, där marknadens logik inte alltid överensstämmer med föreningarnas grundläggande idéer och värdegrund.¹³ Hur ska idrotten fortsätta vara en demokratisk och ideell rörelse för alla, om dess verksamhet allt mer formas om till en produkt (för vissa) att köpa?

En idrottsrörelse för alla, eller för de som har råd?

Att idrottsutövande har en tydlig koppling till socioekonomiska förutsättningar har länge varit känt. Barn och unga vars föräldrar har hög utbildningsnivå och inkomst är betydligt mer aktiva inom föreningsidrotten, jämfört med barn och unga vars föräldrar har en lägre socioekonomisk ställning. Detta kan delvis förklaras utifrån det som nämnts ovan, det vill säga att kostnaderna kopplade till idrottsutövning blir alldeles för höga för vissa hushåll att hantera. Men det finns också förklaringar kopplade till mer övergripande livsstilskillnader, där idrottsutövning i hög grad ingår i ”livsstilspaketet” bland grupper med högre utbildnings- och inkomstnivå, medan liknande traditioner saknas bland grupper med lägre socioekonomisk status.¹⁴

Men innebär detta att de mindre privilegierade barnen och ungdomarna istället ägnar sig åt egenorganiserad idrott i högre grad? Idag saknas forskningsbelägg för en sådan hypotes. Som bland annat studier vid Karolinska institutet visar tycks det snarare vara så att de föreningsaktiva ungdomarna även rör sig mer på sin övriga fritid, liksom spenderar mindre tid stillasittande och vid skärmar.¹⁵ Däremot indikerar flertalet studier att det bland de mindre privilegierade grupperna finns en viss motvilja till att delta i idrottsaktiviteter som är för uppstyrd, teoretiserade och för lika skolidrotten - vilket just den traditionella föreningsidrotten kan uppfattas som.¹⁶ Detta talar i sin tur för att föreningsidrottens kapacitet att fånga upp fler individer från denna målgrupp skulle kunna öka om aktiviteterna också organiserades på ett mer flexibelt vis, och framför allt utan betydande kostnader. Egenorganiserad idrott skulle således kunna få betydelse för att utjämna socioekonomiska skillnader och få fler individer i rörelse.

Flexibilitet, jämställdhet & inkludering som utvecklingsfråga

Idrott har länge fungerat som ett verktyg för att förverkliga socialpolitiska mål, som att främja folkhälsa och integration eller motverka kriminalitet i socialt utsatta områden.¹⁷ Detta

⁹ Centrum för idrottsforskning. Rapport 2015:2. *Idrottens pris. Om idrottens kostnader och medlemskapets betydelse*. 2015.

¹⁰ Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. *Framtidens idrottsförening. Slutrapport*. 2013, 14.

¹¹ *Ibid*, 8.

¹² *Ibid*, 9.

¹³ Fyrberg & Hvenmark, 2014; Centrum för idrottsforskning. Rapport 2015:2. *Idrottens pris. Om idrottens kostnader och medlemskapets betydelse*. 2015; Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. *Framtidens idrottsförening. Slutrapport*. 2013.

¹⁴ Dartsch, Christine, Norberg, Johan R & Pihlblad, Johan (red). Rapport 2017:2. *De aktiva och De inaktiva. Om ungas rörelse i skola och på fritid*. Centrum för idrottsforskning, 2017 samt Pihlblad, Johan. Motion är en klassfråga. *Idrottsforskning.se*. 2017-06-02.

¹⁵ *Ibid*.

¹⁶ Pihlblad, 2017.

¹⁷ Dahlstedt, Magnus & Ekholm, David. *Idrotten och frihetens krafter – viljan att aktivera. I Förortsdrömmar: Ungdomar, utanförskap och viljan till inkludering*, Magnus Dahlstedt (red.) pp. 107–124. 2018.

syns inte minst i regeringens styrning. Av de närmare två miljarder kronor av statligt stöd som gavs idrotten 2018 var 64 miljoner särskilt vigda för integrationsarbete. Vidare avsattes 14 miljoner för idrottssatsningar i socialt utsatta områden och 30 miljoner till att stärka föreningslivets bidrag till att öka rörelsegraden i skolan.¹⁸ I dessa projekt och satsningar kan vi också se att det flexibla idrottandet kommit att bli centralt. Möjligheten till spontanidrott kvällstid, liksom kontinuerliga ”prova på”-verksamheter har nämligen utgjort grunden i flera av de projekt vi kan se inom detta område. Midnattsfotboll är ett sådant exempel, som drivits på flera orter i Sverige med fokus på att fånga upp ungdomar i stadsdelar som kan betraktas som socioekonomiskt underprivilegierade. Genom att erbjuda en form av organiserad spontanfotboll, kvälls- och nattetid under helger, har förhoppningen varit att kunna skapa gemenskap och sammanhållning i dessa områden, och främja en ökad integration.¹⁹

Av ovanstående resonemang och exempel framstår det tydligt att flexibla och egenorganiserade aktiviteter, om än inom ramen för en förening, får betydelse för idrottsrörelsens möjlighet att attrahera fler utövare och främja integration och folkhälsa. Men värdet av det flexibla idrottsutövandet kan emellertid sträckas vidare än att enbart beröra socialpolitiska projekt i utsatta områden eller en ökad fysisk aktivitet i skolorna. Med hänsyn till att allt fler individer idag (oavsett social kategorisering) tycks föredra att idrotta och motionera utanför föreningslivet kan det i själva verket finnas ett rent demokratiskt värde i att främja egenorganiserad idrott samt ett mer flexibelt föreningsidrottsutövande. Detta då det öppnar upp för fler att ta del av civilsamhällets aktiviteter liksom de offentliga resurser som tilldelas dem. Ett sådant främjande kan också betraktas som en jämställdhetsatsning i sig, då intresset för egenorganiserade aktiviteter är särskilt tydligt bland flickor och kvinnor.²⁰

Kopplingen mellan det flexibla idrottsutövandet och jämställdhet och inkludering kan också betraktas som en idrottsutvecklingsfråga. Som Riksidrottsförbundet tydligt formulerat i sin Strategi 2025, är jämställdhets- och inkluderingsarbetet nämligen en förutsättning för att säkra föreningsidrottens fortsatta konkurrenskraft och överlevnad. Det är avgörande för föreningsidrotten att kunna attrahera fler individer, från olika målgrupper, för att kunna öka sina medlemsantal och deltagartillfällen samt kunna ta tillvara på kompetens och talang.²¹

Med andra ord finns det en synergi mellan det flexibla idrottsutövandet och jämställdhets- och inkluderingsarbetet. Det vill säga, för att inkludera fler behöver idrottsutövandet

också bli mer flexibelt. Detta i synnerhet då det flexibla idrottsutövandet förefaller vara särskilt efterfrågat bland de grupper som idag är mindre aktiva i föreningsidrotten (däribland flickor samt individer med låg socioekonomisk bakgrund). Det ska också nämnas att det har kommit att bli av allt större betydelse för en organisations varumärke att arbeta aktivt med jämställdhet och inkludering. Att stå utanför detta arbete kan till och med hämma möjligheter till extern finansiering och sponsring.²² Utifrån denna aspekt kan konkurrensutsattheten och kommersialiseringen således hjälpa, snarare än stjälpa, idrotten i dess demokratiska och inkluderande ambitioner.

Det offentliga stödet

Så hur kan då en kommun förhålla sig till det komplexa och föränderliga område som idrotten utgör, och hur stöttar det offentliga bäst medborgarna i att vara fysiskt aktiva? Historiskt sett har de offentliga subventionerna till idrottsrelaterade verksamheter varit förbehållna föreningslivet. Detta då det har värderats högt att människor sluter sig samman i en ideell förening för att tillsammans ägna sig åt allmännyttiga ändamål – utan vinstsyfte. Likaså har föreningslivet bedömts fylla en viktig social och demokratisk funktion. Som framhålls av RF och SISU förs det idag dock ”en diskussion, framför allt på kommunal nivå, om att ersätta föreningsstödet med en individuellt riktad fritidspeng, som kan användas för vilken fritidsverksamhet som helst, oavsett organisationsform.”²³

Föreningsstöd kontra individuell fritidspeng

Diskussionen om individuell fritidspeng kan relateras till den mer samhällsövergripande marknadsiering och individualisering som diskuterats ovan. Men diskussionen om fritidspeng har också tagit avstamp i ett jämställdhets- och inkluderingsperspektiv. Exempelvis har det lyfts att en idrottspeng skulle kunna skapa grunden för ett mer jämställt idrottsutövande, i och med att flickor är mer aktiva utanför föreningslivet och därmed inte får stöd till sitt idrottsutövande i samma grad som pojkar. Även om en fritidspeng skulle gynna vissa individer eller grupper som inte lockas av ett traditionellt föreningsidrottande finns det också nackdelar med en förändring i denna riktning. En revidering av detta slag skulle nämligen kunna urholka de ideella föreningarna samt öka idrottskostnaderna än mer (till följd av en ännu större konkurrensutsatthet och professionalisering) vilket återigen aktualiserar de socioekonomiska aspekterna. Ur ett barnrättsligt perspektiv är denna fråga av största vikt då vi redan

¹⁸ Regeringskansliet. *Samlade stödet till idrotten närmare 2 miljarder*. 2017-12-20. <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/12/totalt-227-miljoner-mer-till-idrotten/> (Hämtad 2019-03-14) samt Regeringskansliet. *Idrotten tar ansvar för integrationen*. 2016-12-19 <https://www.regeringen.se/debattartiklar/2016/02/idrotten-tar-ansvar-for-integrationen/> (Hämtad 2019-03-14)

¹⁹ Dahlstedt & Ekholm, 2018; Ekholm, David & Holmlid, Stefan. *Idrott för integration – så blir satsningen hållbar*. *Idrottsforskning.se*. 2018-10-25. <https://www.idrottsforskning.se/idrott-for-integration-sa-blir-satsningen-hallbar/> (Hämtad 2019-03-25)

²⁰ Fahlén & Ferry, 2017; Dartsch, Christine, Norberg, Johan R & Faskunger, Johan. *Jämställd idrott i siffror. I Resurser, representation och ”riktig” idrott – om jämställdhet inom idrotten*. Dartsch, Christine, Norberg, Johan R & Faskunger, Johan (red), 30-56, Centrum för idrottsforskning, 2017 samt Dartsch, Norberg & Pihlblad (red). 2017.

²¹ Riksidrottsförbundet. *Strategi 2025*. <https://www.strategi2025.se/Strategi2025/> (Hämtad 2019-03-25)

²² Svender, Jenny. *Idrottsrörelsens jämställdhetsarbete. I Resurser, representation och ”riktig” idrott – om jämställdhet inom idrotten*. Dartsch, Christine, Norberg, Johan R & Faskunger, Johan (red), 135-153, Centrum för idrottsforskning, 2017.

²³ Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. *Framtidens idrottsförening. Slutrapport*. 2013, 12.

nu kan se att det finns föräldrar som har svårt att finansiera sina barns föreningsaktiviteter.²⁴ Således kan det finnas skäl till att värna om föreningsidrottens verksamhet, och som kommun fortsätta att rikta de ekonomiska stöden till de ideella föreningarna. **Däremot kan det, som tidigare nämnt, finnas behov av att stimulera föreningarna till att i högre grad möta upp behovet av ett mer flexibelt och icke-kravfyllt idrottsutövande.**

Offentligt stöd till konkurrensutsatta aktiviteter

Redan idag existerar exempel på ideella föreningar som anpassat sin verksamhet för att möta efterfrågan på flexibla idrottsaktiviteter. Föreningar som exempelvis *Friskis och Svettis* har länge ägnat sig åt denna typ av aktivitetsform och byggt hela organisationen utifrån vad vi kan benämna som en *egenorganiserad struktur*, där de erbjuder gym- och grupp-träningsverksamhet till sina medlemmar under flexibla former. Att offentliga stöd och subventioner tilldelas denna typ av förening väcker dock stundtals debatt. Detta utifrån att stöden i fråga skulle kunna ge föreningarna sådana stora fördelar på marknaden att de kommersiella aktörer som erbjuder samma typ av aktiviteter får svårt att konkurrera.²⁵

Liknande debatt har även figurerat på EU-nivå, sedan en dansk branschorganisation för kommersiella gym väckte ett ärende i frågan till EU-kommissionen 2013. I Danmark har nämligen allt fler föreningar börjat erbjuda sina medlemmar den typ av gymverksamhet som vanligtvis bedrivs av kommersiella aktörer. Konceptet, benämnt *Föreningsfitness*, har vuxit fram i samarbete mellan det danska idrottsförbundet, intresseorganisationer liksom lokala föreningar och innebär att föreningar, utöver ordinarie kontanta stöd och skattelättnader, också kan beviljas fördelaktiga lån för att på ideell basis starta upp och bedriva gym- och fitnesscenters.²⁶

2017 slog EU-kommissionen fast att de danska subventionerna i fråga inte stred mot rådande konkurrensregler på unionsnivå. Detta beslut baserades dels på att de kontanta bidragen inte betalades ut direkt från den danska staten, utan från idrottsförbunden. Inte heller skattebefrielse bedömdes som direkta statliga stöd, då alla nationer inom EU är skyldiga enligt unionslagstiftning att genomföra denna typ av skattebefrielse för ideella föreningar. Även om de kommunala bidragen som tilldelas de danska idrottsföreningarna däremot betraktades som statliga (indirekta) stöd, bedömde EU-kommissionen att de inte utgjorde något hot mot unionens konkurrensfrihet då de var relativt små och dessutom lokalt avgränsade.²⁷ Det ska dock betonas att EU-kommissionen i sitt utlåtande inte tog ställning till nationella konkurrensregler, utan endast den lagstiftning som berör fri konkurrens mellan

unionens medlemsstater. Men även på nationell nivå kan vi se att dessa frågor uppmärksammats allt mer. I Sverige har exempelvis Konkurrensverket framhållit att gymmarknaden är särskilt intressant och aktuell att undersöka vidare – i synnerhet när det kommer till de kommuner som inte enbart stöttar ideella föreningar i detta avseende, utan även bedriver gymverksamhet i egen kommunal regi.²⁸

Föreningsbidrag för flexibla aktiviteter

Främjandet av ett mer flexibelt idrottsutövande behöver inte nödvändigtvis handla om att möjliggöra för föreningar eller offentliga aktörer att bedriva renodlade gymverksamheter. Snarare kan det handla om att möjliggöra för föreningar att bedriva redan befintliga verksamheter på nya sätt. I Linköping kan vi exempelvis se hur det flexibla idrottsutövandet anammats av flertalet föreningar som, trots att det anordnar regelbundna träningspass, inte ställer några krav på föräntmälan. Förenings-medlemmarna dyker helt enkelt upp vid de träningsstillfällena de vill delta på. Detta mer spontana idrottsutövande har också anammats av idrottsföreningar som parallellt med sin ordinarie verksamhet erbjuder möjlighet till motion- och breddidrott, exempelvis genom att möjliggöra egenträning i gym under vissa tider. I Stockholms idrottsförbunds verksamhetsberättelse 2018 räknas en rad andra exempel upp som visar på denna typ av breddning. Bland annat *Gåfotboll* för seniorer, mobila idrottsplatser i form av *Sportstruck* som kan åka ut dit barn och ungdomar befinner sig, drive-in fotboll samt etablerandet av fler utegym.²⁹

Men hur skulle då denna breddning kunna främjas så att fler föreningar kan erbjuda sina medlemmar egenorganiserade och flexibla aktiviteter – inte som en ersättning av den ordinarie verksamheten utan som ett komplement? Som RF och SISU framhåller kan en strategi vara att se över principerna för resursfördelning, och utforska nya metoder för att göra de mer spontana aktiviteterna bidragsberättigade.³⁰ Det står nämligen klart att en stor källa i hjulet för utvecklingen av det mer flexibla och moderna idrottsutövandet ligger i det faktum att nuvarande bidragsstruktur fortfarande riktar sig till det traditionella idrottsövande som sker på fasta, schemalagda och ledarledda tider. Av just denna anledning lämnade Sveriges Skateboardförbund in en motion till RF-stämman 2017, med förslag om att RF bör utreda hur nuvarande LOK-stödsystem påverkar de förbund vars barn- och ungdomsverksamhet inte är organiserad på traditionellt sätt. Som Sveriges Skateboardförbund framhåller i motionen missgynnar nuvarande bidragssystem de förbund som faktiskt anpassat sig efter önskemålen om flexibel träning liksom spontanidrottande. Exempelvis har skateboard som idrott en helt annan kultur, där ungdomar tränar på ett mindre organiserat sätt

²⁴ WCentrum för idrottsforskning. Rapport 2015:2. *Idrottens pris. Om idrottens kostnader och medlemskapets betydelse*. 2015.

²⁵ Fyrberg & Hvenmark, 2014. Corren. *Friskis och Svettis anklagas för osund konkurrens*. 2007-11-07. <https://www.corren.se/nyheter/linkoping/friskis-och-svettis-anklagas-for-osund-konkurrens-4250912.aspx> (Hämtad 2019-03-11)

²⁶ European Commission. State aid SA.37900 (2013/FC) – Denmark Support to local sports associations. 2017-06-22.

²⁷ Ibid.

²⁸ Konkurrensverket. *Kommuners gymverksamhet kartlagd*. 2017-05-16. <http://www.konkurrensverket.se/nyhetsbrevsartiklar/enkat-effektiv-metod-att-kartlagga-kommuners-gymverksamhet/> (Hämtad 2019-03-08)

²⁹ Stockholms idrottsförbund. *Verksamhetsberättelse 2018*. 2018.

³⁰ Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. *Framtidens idrottsförening. Slutrapport*. 2013, 20.

samt lär sig av varandra. Ledarna fyller mer en social funktion än en strikt tränarfunktion, och därmed existerar inte heller de ledarledda, LOK-stödberättigande, träningarna i samma grad som i exempelvis fotboll och handboll.³¹

RF-stämman antog Skateboardförbundets motion – ett beslut som även låg i linje med tidigare beslut om att se över en eventuell revidering av rådande stödformer. RF kunde i oktober 2018 presentera rapporten *Översyn av stödformer*, vilket syftar till att leverera nya förslag på stöd inför stämman 2019.³² I översynen framhålls att idrottsrörelsen (och dess stöd) bör skapa förutsättningar för att vara idrottsaktivt hela livet – bland annat genom att erbjuda större grad av flexibilitet och mindre fokus på tävling. Likaså betonas att all barn- och ungdomsverksamhet ska kunna ges stöd, även om den inte sker i enlighet med nuvarande LOK-stödsregler.³³ Förändringar på nationell nivå är således på gång, och kan få återverkan även för det lokala idrottslivet liksom de kommunala stöden.

Anläggningarnas betydelse

Ytterligare en aspekt som framstår som centralt i att främja det flexibla och egenorganiserade idrottandet är att säkerställa att det finns anläggningar och ytor tillgängliga för dess aktiviteter. Som nämnt tidigare är flera egenorganiserade idrottsaktiviteter i sig inte beroende av särskilda anläggningar. Samtidigt kan särskilt vigda ytor för dessa aktiviteter vara av stor betydelse för att inspirera till och möjliggöra utövandet av dem. Detta behöver dock inte nödvändigtvis handla om att skapa anläggningar för enbart dessa aktiviteter. En tydlig trend som går att skönja i svenska kommuner är nämligen att idrottsanläggningar utformas som ”multiarenor”, där föreningsliv möter egenorganiserade och kommersiella aktiviteter. Det vill säga, anläggningarna konstrueras för att dels kunna samnyttjas av olika idrotter men också för att möjliggöra ett nyttjande från olika verksamheter inom exempelvis kultur, skola och näringsliv. Ett sådant exempel går att finna i *Partille Arena*, som invigdes 2016. Arenan är uppbyggd så att den exempelvis kan nyttjas för skolevers idrottslektioner under dagtid för att sedan ställas om till ett större idrotts- eller kulturevenemang på kvällen. I arenan finns också en kommersiell gymverksamhet, konferenslokaler, restaurang och bowlinghall.³⁴ Liknande exempel går att finna i Gällivare kommun, där det planeras för ett så kallat *Multiaktivitetshus* – utformad för att samla ytor för olika typer av idrottsutövande, men också äventyrsbad, bio, bibliotek och musik-verksamhet. Likaså byggs en multifunktionell is- och evenemangsarena, med tillhörande parkområde där lek- och grillplatser liksom skid- och motionsspår kommer finnas.³⁵ Flertalet liknande exempel går även att finna via den danska

LOA-fonden, som sponsrat flera projekt i denna riktning: bland annat en ridanläggning som också tillhandahåller lokaler för löpare och cyklister liksom scouter och hundsportare. Ambitionen har varit att samla olika typer av föreningar och verksamheter där naturen är central, snarare än att aktiviteterna i sig ska vara lika varandra.³⁶

Multifunktionella anläggningar kan också ha ett värde utifrån ett jämställdhets- och inkluderingsperspektiv. Detta visar den jämställdhets-analys som slutfördes 2019 för Linköpings kommuns räkning, med syfte att problematisera kvinnors upplevelser av den egenorganiserade idrotten och dess anläggningar. Studien, vars resultat går att finna i rapporten *På plats*, visade nämligen att den otrygghet många kvinnor upplever inför att vistas på vissa idrottsanläggningar, i synnerhet utomhus, kan bli mindre påtaglig om platserna präglas av en hög grad av mänsklig rörlighet där individer från olika sociala kategoriseringar möts. För att skapa anläggningar som upplevs som trygga och välkomna föreslås i rapporten att synen på den traditionella idrottsanläggningen utmanas, och att det i utvecklandet av idrottsanläggningar också skapas fler sociala ytor liksom nya sätt att utforma omklädningsrum. Vidare framhålls det i rapporten att kommunen bör främja en ökad föreningsorganisering av den egenorganiserade idrotten, vilket kortfattat skulle kunna innebära att stimulera föreningar till att förlägga gruppträningspass samt tillhandahålla någon typ av utegymsvärd eller instruktör vid vissa tillfällen i veckan (framförallt kvällstid) vid motionscentrum och utegym. Denna typ av aktivitet skulle inte enbart öka känslan av trygghet på anläggningarna, utan också skapa förutsättningar för människor att på ett flexibelt vis idrotta inom ramen för en förening. Likaså kan det tillskriva kvinnor mer plats på spontanidrottsplatser, vars ytor som ofta tenderar att domineras av män.³⁷

I upprättandet av olika typer av idrottshallar, arenor och anläggningar finns med andra ord en stor potential till att också skapa ytor för det mer flexibla idrottsutövandet – utförd antingen i egenorganiserad, föreningsorganiserad eller kommersiell regi. Som ovanstående resonemang betonar har föreningslivet en central roll i nyttjandet av dessa anläggningar, men deras roll kan ses som mer omfattande än så. Redan idag kan vi nämligen se hur föreningslivet, stöttade av offentliga subventioner, bidrar till det egenorganiserade idrottsutövandet genom att sköta driften av anläggningar som är fria för allmänheten att nyttja, bland annat motionsspår och skidspår. Frågan blir, återigen, hur detta skulle kunna utvecklas vidare så att föreningar på bästa vis kan bidra till det flexibla idrottsutövandet? Denna fråga ska vi hantera vidare i kommande avsnitt, när vi ser till Linköpings lokala förutsättningar liksom föreningarnas egna perspektiv.

³¹ Riksidrottsstyrelsen. 13.5.2 Motion nr 6. *Sveriges Skateboardförbund: Möjlig spontanidrott*. 2017.

³² Riksidrottsförbundet. *Översyn av stödformer*. 2018-10-03.

³³ *Ibid*, 64-66.

³⁴ *Partille Arena*. <https://www.partillearena.se/> (Hämtad 2019-03-07)

³⁵ Gällivare kommun. *Byggprojekt*. <http://www.gellivare.se/Nya-gallivare/Byggprojekt/> (Hämtad 2019-03-07)

³⁶ Lokale og Anlægsfonden. *Natur- og ridecenter i Løgstør*. <https://www.loa-fonden.dk/projekter/2015/natur-og-ridecenter-i-loegstoer/> (Hämtad 2019-03-07)

³⁷ Backström, Elin. *På plats – En jämställdhetsanalys av den egenorganiserade idrotten och dess anläggningar*. Linköping: Linköpings kommun, 2019.

Lokala förutsättningar

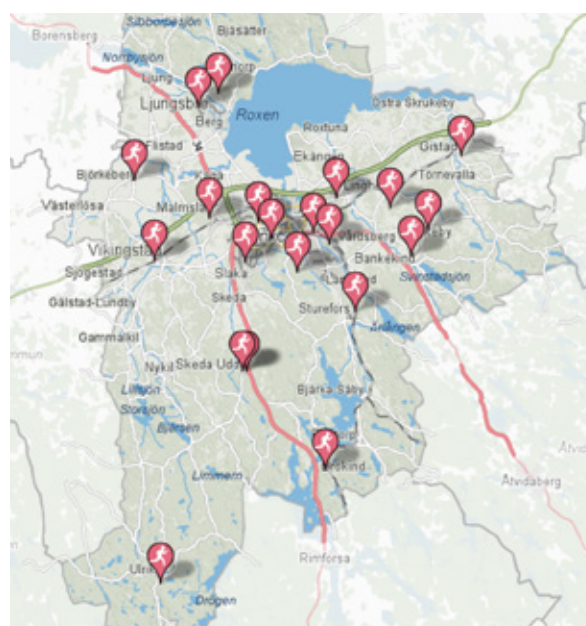
Linköpings allmänna mötesplatser för egenorganiserad idrott

Utifrån tidigare avsnitt kan vi konstatera att Linköpings kommun, för att främja den fysiska aktiviteten bland kommunens invånare, behöver säkerställa att det finns anläggningar och ytor där det går att utöva de alltmer populära egenorganiserade idrottsaktiviteterna. Som den senaste kultur- och fritidsvaneundersökningen i Linköping visade, är ett besök på ett motionscentrum eller motionsspår också den absolut vanligaste fritidsaktiviteten. Över 70 % av de tillfrågade Linköpingsborna uppgav att besökt denna typ av yta en eller flera gånger, och detta såg även relativt jämt ut mellan olika sociala kategorier kopplat till kön, ålder, utbildning liksom inhemsk/utländsk bakgrund.³⁸ Av dessa skäl är det också av största vikt att fortsätta arbeta för att dessa mötesplatser blir tillgängliga samt upplevs trygga och attraktiva för alla målgrupper och invånare i Linköping.

Men hur ser tillgången till dessa ytor egentligen ut i Linköpings kommun idag och vilka utvecklingsmöjligheter kan vi identifiera? Detta avsnitt syftar till att ge en övergripande bild av just detta, med särskilt fokus på motionsspår, cykelspår och utegym som finns tillgängliga för alla.³⁹

Motionsspår

I Linköping finns totalt 35 uppmärkta motionsspår (se tabell), av vilka 31 stycken sköts av föreningar genom kommunala bidrag, tre via kommunens driftorganisation och ett av en privat aktör i samverkan med förening. Utöver dessa motionsspår finns det även slingor som används frekvent av Linköpingsborna för motions- och idrottsaktiviteter (inte minst promenader och löpning) trots att de inte har märkts upp för detta specifika ändamål. Runtom i kommunen finns en mångfald av vandringsleder och naturområden som lämpar sig för promenader och löpning, och i centrala Linköping utgör rundan runt Stångån troligtvis det mest populära motionsstråket. Runt Stångån, samt i kommunens parkområden, används också grönytor för gruppträningar och egen fysträning under sommarhalvåret.

Uppmärkta motionsspår i Linköpings kommun enligt kommunens kartverktyg.⁴⁰

Vandringsleder, naturområden liksom urbana miljöer med dess allmänna gång- och cykelvägar ska med andra ord inte underskattas som ytor för motion- och idrottsaktiviteter. Snarare finns det stor potential till att uppmärksamma Linköpingsborna på vilka oändliga möjligheter det finns till egenorganiserade aktiviteter på dessa ytor. Detta skulle bland annat kunna ske genom att sätta upp fler informationsskyltar, märka upp avstånd (exempelvis runt Stångån) samt se över belysningen. Likaså finns det potential till att via nya tekniska lösningar och digitala kanaler uppmärksamma Linköpingsbor på de olika stråk som finns tillgängliga, vilket vi kommer in på vidare under avsnitt *Tillgänglighet och digitaliseringens potential på sida 16*.

³⁸ Linköpings kommun & Jema Kulturundersökningar. *Kultur- och fritidsvaneundersökning Linköping 2018*.

³⁹ Se *Inledning* för vidare beskrivning av utredningens avgränsningsfokus.

⁴⁰ Linköpings kommun. *Linköpings karta*. <http://kartan.linkoping.se/spatial-map> (Hämtad 2019-04-15)

Anläggning/spår	Antal spår	Spårlängd i km	Spår med elljus	Drift
Vidingsjö Motioncentrum	3	(2,5) (5) (10)	2,5 km	Kommun
Ryd Motioncentrum	2	(2,5) (5)	2,5 km	Kommun
Askeby	1	2,5	-	Förening
Bankekind	1	2,5	2,5 km	Förening
Björkeberg	1	1,1	-	Förening
Brokind	1	2,4	2,4 km	Förening
Gammalkil	1	2,2	2,2 km	Förening
Gistad	2	(2,5) (2,5)	2,5 km	Förening
Hackefors	3	(2,5) (5) (7,5)	2,5 km	Förening
Lambohov	1	2,5	2,5 km	Förening
Linghem	1	2,8	2 km	Förening
Ljungsbro (Olstorp)	3	(3) (5) (5)	3 km	Förening
Malmslätt	3	(2,4) (5) (6)	2,7 km	Förening
Nykil	1	1,3	-	Förening
Sjögestad	1	2	-	Förening
Skeda Udde	1	1,3	-	Förening
Slaka	1	2,8	-	Förening
Stårnorp	2	2,4	-	Förening
Sturefors	1	1,2	1,2 km	Kommun
Tallboda	1	2,2	2,2 km	Förening
Ulrika	2	(2,2) (7,5)	2,2	Förening
Vallaskogen	1	2,4	-	Privat aktör + förening
Vikingstad	1	2,5	2,5	Förening

Cykling och mountainbike

Precis som löpning är cykling en aktivitet som det finns goda förutsättningar att utöva på en mångfald av platser och på olika nivåer. Cykling kan nämligen utövas på alla kommunens allmänna cykelvägar, liksom de landsvägar där cyklister känner sig trygga utifrån trafiksynpunkt. När det kommer till de mer övergripande vägregelaterade frågorna har Linköpings kommun i stort, och kultur- och fritidsförvaltningen i synnerhet, begränsad påverkansmöjlighet i och med att vägnäts- och landsbygdstrafiksfrågorna ligger under flertalet statliga, regionala och privata aktörers ansvar. Som framhålls i *Linköpings kommuns landsbygdsstrategi* är det emellertid viktigt att kommunen samverkar med berörda parter i dessa frågor, och värnar om att kommunens specifika intressen.⁴¹ Från kultur- och fritidsförvaltningens håll kan det således finnas skäl till att engagera sig i dessa diskussioner för att lyfta in idrottsperspektivet, så att infrastrukturen också möjliggör

för kommunens invånare att kunna utöva egenorganiserade idrottsaktiviteter, liksom cykling, på vägarna i Linköping.

Vänder vi oss till Linköpings tätort kan vi se att kommunen arbetat aktivt i flera år för att göra staden cykelvänlig. Detta inte minst då det bidrar till kommunens miljömässiga mål om att göra Linköping koldioxidneutral till år 2025. Likaså är cykling som färdmedel något som kan bidra till att även de som inte är intresserade av att idrotta eller träna i strikt mening också kan få vardagsmotion.⁴²

I Linköpings kommun planeras just nu för flertalet cykellänkar, vilka ska göra det enklare att färdas från stadens ytterområden in till stadskärnan. Cykellänkarna, vilka vi redan nu kan se fastställt till Ryd och Skäggetorp, är bredare och bättre belysta än vanliga cykelbanor, och ger också utrymme för de som vill promenera och springa. Cykellänkarna avser också att inkludera kultur- och rekreationsupplevelser.⁴³

⁴¹ Linköpings kommun. *Linköpings kommuns landsbygdsstrategi*. KF 2018-06-19.

⁴² Linköpings kommun. *Cykel*. 2019-03-29. <https://www.linkoping.se/stadsplanering-och-trafik/cykel/> (Hämtad 2019-04-08)

⁴³ Linköpings kommun. *Cykellänken – en bättre väg!* 2019-01-03. <https://www.linkoping.se/stadsplanering-och-trafik/cykel/kampanjsidor-cykel/cykellanken--en-bättre-väg/> (Hämtad 2019-04-08)

Planerade cykellänkar i Linköpings kommun.⁴⁴

Vidare kan vi se att cykellänkarna, likväl som de gröna stråk som inkluderats i Linköpings kommuns stadsplanering,⁴⁵ också skapar förutsättningar för kommuninvånare att enkelt förflytta sig till aktivitets-tytor och anläggningar för att utöva andra idrottsaktiviteter. Tack vare dessa stråk kan nu en Linköpingsbo som bor i centrala Linköping exempelvis enklare ta sig till Ryds motionscentrum, för att träna på utegymmet eller springa i spåren där. Likaså blir de tätortsnära natur-reservaten, som Tinnerö eklandskap, mer tillgängliga. Cykelslingor finns också tillgängliga till flera av kommunens badplatser liksom lekplatser.⁴⁶

Ser vi till den mer idrottsrelaterade cyklingen finns det, utöver ovan nämnda cykelvägar, också förutsättningar till längre motionsstråk. Exempel på längre turer lämpade för cykling är exempelvis Roxen runt (9 mil), Linköping till Bergs slussar (14 km), Stångån till Kinda Kanal (27 km), slingan i Tinnerö Eklandskap (16 km) eller vägen längs med Göta kanal från Berg till Borensberg (21 km).⁴⁷

Vidare har mountainbike kommit att bli en alltmer populär cyklingsaktivitet. Idag finns flertalet uppmärkta banor i Linköpings kommun, bland annat i Vidingsjö/Tinnerö och Vallaskogen, liksom i Olstorp, Malmslätt och vid Jägarvallen. Flertalet föreningar tycks även ha ambitionen att utveckla de traditionella motionsspåren för att inkludera just cykelspår.

Sammantaget kan vi konstatera att det rent anläggningsmässigt råder goda förutsättningar till att utöva cykling, som såväl motions- som idrottsaktivitet, i Linköpings kommun. Cyklingsrelaterade aktiviteter är något som ökar i popularitet och som kommunen redan satsar en hel del på, inte minst i tätortens stadsplanering. Det ska dock betonas att landsbygden och dess föreningsliv inte får glömmas bort i den vidare planeringen av cykelstråk liksom MTB-banor.

Det är också värt att nämna att cykling är en aktivitet där det egenorganiserade idrottandet tar sig uttryck på ett tydligt sätt, och ger utövare möjlighet att kombinera flexibilitet med gemenskap. Detta dels då föreningarna inom detta område i sig tycks bygga på en hög grad av flexibilitet, men även då det är en aktivitet många samlas kring på eget bevåg. På Facebook kan vi exempelvis se hur det har skapats en öppen grupp, kallad *Cykling i Linköping*, där gruppmedlemmar kan bjuda in till mer spontana träningar liksom andra aktiviteter i egenorganiserad form.

Samtidigt kan cykling som idrott vara dyrt att utöva, då bara sportcyklarna i sig kan kosta flera tusen kronor. Utifrån ett socioekonomiskt perspektiv är det därmed viktigt att utvärdera hur kommunen och föreningslivet kan underlätta utlåning eller subventionerad uthyrning av cyklar samt relaterad utrustning, och på det sättet möjliggöra för fler individer att utöva idrotten.

Utegyms

Upprättande av utegym har kommit att bli en allt vanligare respons från kommuner för att bemöta det ökade intresset av att röra sig i egenorganiserad form utomhus. Efterfrågan på utegym har även varit synligt i de senaste årens Linköpingsförslag, där medborgare lyft önskemål gällande upprättandet av nya utegym (bland annat i Bankekind, Brokind, Lambohov samt vid Trägårdsföreningen och Stångån).⁴⁸ Likaså tycks utegym inbegripas i flera aktuella samhällsbyggnadsprojekt. Exempelvis kan vi se att den nya mötesplats som planeras i Ljungsbros inkluderar ett utegym, tillsammans med hinderbana, agilitybana, skateområde, lekrområden, grönytor samt grill- och sittplatser – vilket återigen visar på hur fysisk aktivitet kan vävas samman med fler aktivitetsmöjligheter.⁴⁹

I dagsläget ansvarar kultur- och fritidsförvaltningen för två utegym i Linköpings kommun, förlagda vid Vidingsjö och Ryds motionscentrum. Övriga utegym ligger under Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningens ansvarsområde och hittas i Ullstämna, Skeda udde, Malmslätt, Mjärdevi, Lingham, Berga, Tallboda, Johannelund och Tannefors.⁵⁰ Det saknas emellertid samlad information på kommunens hemsida (eller övriga webplatser) kring var dessa gym är lokaliserade. Detta visar på ett konkret utvecklingsområde för att främja nyttjandet av redan befintliga utegym.

Utifrån jämställdhetsanalysen På plats kan vi identifiera ytterligare ett utvecklingsområde gällande utegymmen, berörande dess tillgänglighet och användarvänlighet. Det finns nämligen tydliga indikationer på att utegymmen, likt spontana idrottsplatser i stort, nyttjas mer av män och pojkar än av kvinnor och flickor. Potentiella förklaringar till detta ligger dels i hur utegymmen utformats rent fysiskt, där redskapen i

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Se Linköpings kommun översiktsplan *Linköpings mötesplatser - innerstadens parker och torg*, antagen av kommunfullmäktige 22 januari 2019, för mer information.

⁴⁶ Linköpings kommun. *Hemestra på cykel i Linköping*. 2018-07-31. <https://www.linkoping.se/stadsplanering-och-trafik/cykel/kampanjsidor-cykel/hemestra-pa-cykel-i-linkoping/> (hämtad 2019-04-15)

⁴⁷ Naturkartan samt Visit Linköping. *På cykel*. <https://visitlinkoping.se/pa-cykel>

⁴⁸ Linköpings kommun. *Linköpingsförslag - Utegyms för hela familjen i Brokind* SBN 2017-876; Linköpings kommun. *Linköpingsförslag - Utegyms vid Stångån*. SBN 2017-501; Linköpings kommun. *Linköpingsförslag - Utegyms i Lambohov*. SBN 2019-36; Linköpings kommun. *Linköpingsförslag - Utegyms i Bankekind*. KOF 2016-195; Linköpings kommun. *Linköpingsförslag - Utegyms i Trädgårdsföreningen*. KOF 2012-426 samt Linköpings kommun. *Kultur- och fritidsnämnden. Sammanträdesprotokoll 2017-03-23*. 2017.

⁴⁹ Linköpings kommun. *Ljungsbros - aktiv mötesplats*. 2019-03-05. <https://www.linkoping.se/stadsplanering-och-trafik/byggprojekt/byggprojekt/ljungsbros---aktiv-motesplats/> (Hämtad 2019-04-02)

⁵⁰ Uppgifter lämnade av Miljö- och samhällsbyggnadskontoret, 2019-04-15.

sig kan uppfattas som att de formats utifrån mäns förutsättningar och preferenser. Men som det resoneras kring i *På plats* går det samtidigt att se att utegymmen ofta ger förutsättningar till en anpassning utifrån fysisk förmåga, men att det krävs en fördjupad kunskap från utövarens sida för att kunna använda redskapen på dessa vis. I *På plats* föreslås därför att nya instruktioner för utegymmen tas fram, som möjliggör för utövare att variera användandet av redskapen utifrån egen nivå. Detta skulle även kunna innebära att individer från olika åldersgrupper liksom personer med funktionsvariationer enklare skulle kunna nyttja redskapen. Vidare föreslås att dessa utegymsinstruktioner ska finnas tillgängliga utanför själva gymtan (exempelvis via app eller fysisk tavla) så att utövaren kan förbereda sig och skapa sig en initial förståelse för träningsredskapen utan att bli observerad av andra utövare, då detta moment förefaller vara särskilt känsligt. En upprustning av Ryds motionscentrum bedöms också aktuellt, för att öka platsens trygghets och attraktivitet.⁵¹

Som tidigare nämnt föreslås det också i *På plats* att föreningar ska stimuleras till att tillhandahålla utegymsvårdar samt gruppträningspass vid motionscentrumen vissa tider, så att de individer som inte vågar testa utegymmet på egen hand kan göra detta i trygghet tillsammans med andra.⁵² En sådan åtgärd skulle även ligga i linje med de trender som beskrivits tidigare, gällande att föreningar i allt högre grad börjar inkludera de mer egenorganiserade aktiviteterna i sina verksamheter.

Aktivitetsytor för fysisk aktivitet hela livet

I Linköping finns många exempel på aktivitetsytor som stimulerar till egenorganiserad fysisk aktivitet, även om de inte klassificeras som just idrottsanläggningar. Den mångfald av lek- och aktivitetsplatser som finns i kommunen utgör exempel på detta. Många lekplatser har också utvecklats för att integrera olika typer av idrottsaktiviteter. Ett urval av exempel på detta är Ekholmens aktivitetspark med möjlighet att åka skateboard, Skäggetorps centrum med möjlighet till att spela volleyboll eller använda scenen för olika aktiviteter och konstuttryck samt Sturefors temalekplats med innebandy- och ishockeyrink. Förutom att stimulera mindre barn till att röra på sig finns det med andra ord stor potential i att utveckla traditionella lekplatser så att vissa ytor och aktiviteter också kan tilltala äldre målgrupper och skapa förutsättningar till egenorganiserad idrott hela livet. Att bygga utegym i anslutning till lekplatser, vilket är gjort vid Vidingsjöns motionscentrum, synliggör också ett konkret sätt att göra detta på.⁵³

För Linköpings äldre kommuninvånare kan vi också se flertalet möjligheter till egenorganiserade motionsaktiviteter. På

vissa av kommunens servicehus och trygghetsboenden finns exempelvis minigym där äldre kan träna motorik och koordination på egen hand. Likaså finns ett friskvårds-gym i Åle-ryd, där Linköpingsbor över 65 år får träna kostnadsfritt under eget ansvar efter en introduktion av legitimerad sjukgymnast. Aktivitetshuset i centrala Linköping erbjuder också aktiviteter till seniorer, exempelvis lättare gymnastik och kortare promenader. I kommunen finns också ett projekt kallat *Cykling utan ålder*, där särskilt utformade cyklar (med en sittdel) placerats ut vid tre äldreboenden för att möjliggöra för volontärer att ta ut boende på en cykeltur.⁵⁴

Det ska vidare framhållas att många av de egenorganiserade aktivitetsytorna har en tydlig koppling till friluftsliv samt kultur. I Linköping finns en mångfald av vandringsleder och naturreservat där människor får möjlighet att vara fysiskt aktiva, även om det nödvändigtvis inte är med huvudsakligt syfte att motionera. För att bara nämna några exempel på platser som ofta besöks utifrån friluftsinriktade eller kulturhistoriska skäl har vi i Linköpings tätort Tinnerö Eklandskap medan vi i kommunens landsbygder kan finna platser som Ycke Urskog i Ulrika eller ravinerna i Sjärnorp.⁵⁵ I Linköpings tätort kan vi också se hur den upplevelsestiga som Friluftsmuseet Gamla Linköping skapat i Vallaskogen, där fornlämningsmärkts ut och en mobilguidning erbjuds via app eller mp3, kan stimulera såväl barn och vuxna till att röra sig mer samtidigt som de också får ta del av Linköpings kultur.⁵⁶ Dessa exempel pekar på ett utmärkt tillfälle för Kultur- och fritidsförvaltningen att samverka mer internt i syfte att hitta fler synergier mellan kulturaktiviteter och fysisk aktivitet. Likaså finns behov av att hur Linköpings kommun kan ta ett mer samlat grepp för utvecklingen av friluftslivet i kommunen.⁵⁷

Motionsanläggningarnas multifunktion

Utifrån ovanstående resonemang kan vi slå fast att olika typer av aktiviteter kan integreras på kommunens anläggningar och aktivitetsytor, för att främja en ökad fysisk aktivitet i egenorganiserad form. Att planera aktiva mötesplatser, som väver samman sociala aktiviteter med idrott liksom kultur-, natur- och rekreationsupplevelser, ligger också i linje med de trender som beskrivits tidigare i denna utredning, där vi kunde se att just multifunktion står i fokus i många anläggningsprojekt. För Linköpings kommun finns härmed också potential att skapa fler ytor för egenorganiserade aktiviteter på de anläggningar som skapats primärt för exempelvis organiserad idrott, kulturarrangemang eller naturupplevelser. Exempelvis skulle vi kunna tänka oss att en idrottshall för bollspel skulle kunna kompletteras med en utomhusmiljö, öppen för alla utan krav på bokning, där det finns möjlighet att träna i egen regi. Liknande ytor skulle också kunna inkluderas vid exempelvis kulturhus och fritidsgårdar.

⁵¹ Backström, 2019.

⁵² Ibid.

⁵³ Linköpings kommun. *Lekplatser*. 2018-07-19. <https://www.linkoping.se/uppleva-och-gora/Barn-och-unga/Lekplatser/> (Hämtad 2019-04-02).

⁵⁴ Linköpings kommun. *Aktiviteter och fritid*. 2019-02-11. <https://www.linkoping.se/omsorg-och-hjalp/aldre/aktiviteter-och-fritid/> (Hämtad 2019-04-23)

⁵⁵ För vandringsleder i Linköping, se Naturkartan, <https://naturkartan.se/sv/>

⁵⁶ Friluftsmuseet Gamla Linköping. *Vallaskogen*. <http://www.gamlaLinkoping.info/sv/se-och-gora-sp-26754/vallaskogen> (Hämtad 2019-04-03)

⁵⁷ En förvaltningsövergripande samverkan lyftes även som en central aspekt i det förslag på Friluftsprogram som Linköpings kommun tog fram 2016-2017 (vilket dock inte kom att antas). För beskrivning av intentionerna, se Linköpings kommun. *Friluftsprogram för Linköpings kommun. Samrådshandling*.

Vidare kan vi slå fast att redan befintliga anläggningar för egenorganiserade aktiviteter, det vill säga motionsspår och dess anknytande ytor, också skapar förutsättningar till fler egenorganiserade idrottsaktiviteter utöver löpning, cykling och utegymsträning. Exempelvis har Linköpings tre orienteringsklubbar sin bas vid motionsspåren i Vidingsjö respektive Olstorp. Flertalet av ovan uppräknade motionsspår nyttjas också för längdskidåkning vintertid, där det dessutom är samma förening som ansvarar för motionsspåren som också sköter skidspåren.⁵⁸ Likaså kan vi se att föreningar och kommersiella aktörer, exempelvis inom hundsport samt olika lagsporter, förlägger sina träningspass vid motionscentrumen. Vidare nyttjas motionscentrumen av skolor, förskolor, privata företag, liksom ideella föreningar som bedriver social verksamhet.⁵⁹

Om vi kan utmana bilden av det traditionella motionscentrumet och bredda anläggningarnas funktion, genom att kombinera traditionella motions- och idrottsaktiviteter med sociala verksamheter, finns med andra ord potential till att locka fler individer, från olika målgrupper. Detta kan i sin tur leda till att fler stimuleras till fysisk aktivitet, även om det primära syfte med att ta sig till anläggningen i fråga har varit ett helt annat.

Tillgänglighet och digitaliseringens potential

Även om det inom ramen för denna utredning inte går att göra tillgänglighetsanalyser av respektive anläggning och aktivitetsyta för egenorganiserad idrott i Linköpings kommun, kan det inte nog understrykas hur viktigt detta perspektiv är. De egenorganiserade idrottsaktiviteterna och dess anläggningar kan i sig betraktas som centrala för att möjliggöra att fysisk aktivitet blir tillgängligt för alla kommunens invånare, inte minst då allt fler efterfrågar ett mer flexibelt idrottsutövande och inte längre tilltalar av den traditionella föreningssidrotten. De egenorganiserade aktiviteterna, som sker på kommunala öppna ytor, kan också skapa förutsättningar att röra på sig utan betydande kostnad, vilket också kan få ett stort värde utifrån ett socioekonomiskt perspektiv. För att de egenorganiserade aktiviteterna ska falla rätt ut, och bli tillgängliga för alla, behöver det emellertid ske kontinuerliga analyser över vilka områden som berikas med nybyggnationer eller upprustningar av anläggningar, och därmed vilka socioekonomiska liksom demografiska grupper som gynnas. På samma sätt behöver aktivitetsytor i detalj planeras så att de attraherar olika målgrupper, och blir nytänkande i termer om aktivitetsutbud. Likaså behöver platserna utformas så att de också blir tillgängliga för utövare med funktionsvariation eller de som av olika skäl behöver en anpassning utifrån fysisk förmåga (exempelvis äldre).

I detta sammanhang kan vi se stora utvecklingsmöjligheter utifrån ett digitaliseringsperspektiv. Linköpings kommun skulle via olika digitala kanaler (som hemsidan liksom potentiella appar) på ett bättre sätt kunna marknadsföra de möjligheter som finns till egenorganiserade idrottsaktiviteter i kommunen, och på det viset även öka den övergripande tillgängligheten och medvetenheten kring dem. Genom digitala kanaler finns också potential till att skapa fler interaktiva upplevelser kopplat till idrott (likt upplevelsestigen i Val-laskogen) samt utveckla beskrivningarna av aktivitetsytornas tillgänglighet.

I dagsläget hänvisas besökare på Linköpings kommuns hemsida vidare till Naturkartan för att få mer information om utomhusaktiviteter i kommunen. Naturkartan är en tjänst som finns tillgänglig via hemsida och app, och möjliggör för användaren att filtrera på olika aktiviteter och vissa tillgänglighetsaspekter (som rullstolsvänlig plats, barnvagnsvänlig plats, tillgång till toalett samt närhet till kollektivtrafik och parkering.). Även om Naturkartan ger en bra överblick kring kommunens aktiviteter och dess tillgänglighet, skulle den behöva viss komplettering. Dels skulle aktivitetsutbudet i sig behöva uppdateras (exempelvis gällande de urbana stråken men också gällande utegymen, där det idag endast är Vidingsjö som visas) men framför allt skulle informationen behöva finnas tillgänglig på fler språk samt talsyntes. I dagsläget finns Naturkartan nämligen endast tillgänglig i skrift på svenska. Likaså finns det möjlighet att fortsätta utveckla tillgänglighetsbeskrivningarna, så att alla invånare kan få god information om platsen innan de besöker den.

Samtal med idrottsföreningar – Drift av motionsspår

Som en del i denna utredning bjöds fem föreningar in till ett möte på Kultur- och fritidskontoret 4 april 2019, för att diskutera föreningars förutsättningar att möta nya trender inom den egenorganiserade idrotten, och framför allt sköta driften av olika motionsspår och spontanidrottsanläggningar. Vid mötet deltog representanter från fyra föreningar, vilka alla sköter driften av olika motions- och/eller skid- och cykelspår i Linköpings kommun, och detta avsnitt avser att ge en sammanfattande redogörelse för de diskussioner som fördes.

Stort ideellt engagemang men bristande förutsättningar

Under mötet gick framhåller föreningarna kontinuerligt att det råder ett stort ideellt engagemang kring motionsspåren, och att dessa platser har stor betydelse för närsamhället och dess invånare. De beskriver sina motionsanläggningar som välbesökta och populära, och något som lockar människor

⁵⁸ Skidspår dras nämligen generellt vid Gistad idrottsplats, Hellgrenshagen/Malmslätt, Lingham, Skeda, Ulrika, Vreta Skicenter/Ljungsbro/Olstorp samt Åbysäcken/Hackefors. Linköpings Skidklubb, som bedriver sin verksamhet vid Åbysäcken, spårar och nyttjar även Korpvallen, Landeryds golfklubb samt Linköpings golfklubb. Vid Vreta Skicenter, som sköts av Vreta Skid- och Motionsklubb, finns det vidare en konstsnöanläggning.

⁵⁹ Backström, 2019.

från alla målgrupper; alltifrån ambitiösa motionärer till skolklasser och pensionärer. På landsbygden kan spåren också utgöra de enda stråken som är upplysta under kvällstid, vilket får stor betydelse för de individer som av olika skäl känner sig otrygga att röra sig utomhus i mörker. Föreningarna betonar här att äldre, som generellt kan uppleva en större rädsla inför att halka och falla, är en målgrupp som gynnas särskilt av de upplysta spåren. Samtidigt utgör just belysningen en av de stora utgifterna för föreningarnas drift.

Den stora utmaningen som föreningarna lyfter gällande driften av motionsspåren består av bristande förutsättningar att underhålla spåren, vilket de i sin tur förklarar utifrån att de kommunala bidragen inte täcker utgifterna. För att finansiera underhållskostnaderna har föreningarna fått ta resurser från sin övriga budget, och vissa föreningar har även fått ta ut deltagaravgifter på vissa aktiviteter för att få det att gå ihop. De mindre föreningarna framhåller dock att det inte är det ideella engagemanget för att genomföra underhållet i spåren som brister, men att de individer som engagerar sig ideellt till slut tröttnar när det inte finns förutsättningar att göra ett bra arbete. Förutsättningar som exempelvis kan bero på att material saknas för att fylla ut hål i spåren, eller att besked inte lämnats från kommunens sida angående om bidrag kommer att kunna lämnas för att täcka dessa kostnader eller inte. Den större föreningen som närvarade vid mötet beskriver å sin sida att de valt att professionalisera driften av spåren, då de har svårt att se sig själva som attraktiva för medlemmarna om de samtidigt ställer krav på exempelvis skötselarbete.

Ytterligare en utmaning föreningarna lyfter fram berör svårigheten att få de individer som nyttjar motionsspåren att för-

stå kopplingen till idrottsföreningen som sköter spåret i fråga. Föreningarna är nämligen av uppfattningen att många som nyttjar spåren förmodar att det är kommunen som ansvarar för driften. En förening beskriver att de valt att "göra reklam" i sina spår, just för att uppmärksamma de egenorganiserade motionärerna på föreningens roll i att tillhandahålla fina och funktionella spår. Tack vare denna information har föreningar också fått fler medlemmar. Även om dessa medlemmar är relativt passiva i sitt medlemskap, bidrar de ändå med sin medlemsavgift.

Föreningarna understryker att de är väldigt positiva till att allmänheten nyttjar spåren, även om de inte är medlemmar. Frustrationen ligger inte i allmänhetens nyttjande, utan i att föreningarna behöver slita så hårt för att få det att gå ihop när problemen, som de uttrycker det, egentligen skulle gå att åtgärda med relativt små medel. Ytterligare en frustration består i att det också finns aktörer, bland annat andra idrottsföreningar, som nyttjar spåren för sina idrottsaktiviteter utan att engagera sig ideellt i skötseln av dem.

Stöd till föreningarna

Föreningarna beskriver vidare att stödet de behöver för att sköta driften av motionsspåren inte nödvändigtvis behöver handla om stora kontanta medel, även om de såklart också skulle vara behövt med högre drifts- och investeringsbidrag. Det mest betydande stödet, åtminstone för de mindre föreningarna, skulle nämligen kunna bestå i att få låna maskiner eller få överblivet material från andra kommunala projekt. Som en förening uttryckte det, vill de egentligen "bara ha lite grus!".

Total budget Kultur- och fritidsnämnden (kr)	Total fördelning egenorganiserad idrott (kr)*	Motsvarande andel av budget
363 298 000	3 142 100	0,9 %
Budget idrottsenheten	Total fördelning egenorganiserad idrott (kr)*	Motsvarande andel av budget
100 860 000	3 142 100	3 %
Budget drift av anläggningar	Egenorganiserad idrott (drift)**	Motsvarande andel av budget
80 000 000	2 159 000	2,7 %
Budget bidrag	Egenorganiserad idrott (bidrag)***	Motsvarande andel av budget
18 730 000	983 100	5,2 %
Budget driftsbidrag	Egenorganiserad idrott	Motsvarande andel av budget
7 500 000	983 100	13 %

* Driftskostnader + bidrag ** Vidingsjö, Ryd och Sturefors *** Vidingsjö, Ryd och Sturefors

Gällande de kontanta bidragen lyftes vidare problemet med att de anläggningsrelaterade bidragen endast kan sökas om föreningen är aktivitetsberättigad för verksamhetsstödet för barn och ungdomar 7-25 år. För en förening som främst aktiverar yngre barn samt äldre individer, innebär det således att de inte kan få stöd för motionsspårens drift trots att de är mycket välbesökta och populära bland närsamhällets invånare.

Sammantaget kan vi konstatera att det inom föreningarna förefaller råda ett ideellt engagemang som rent organisatoriskt skapar goda förutsättningar att fortsätta sköta driften av motionsspåren i Linköpings kommun. Vissa föreningar tycks också skapa egna samarbeten med näringslivets aktörer för att effektivisera och förbättra driften och verksamheten kopplade till motionsspåren. Däremot saknas de ekonomiska resurserna för att genomföra de åtgärder som krävs för att fortsätta tillhandahålla en god och säker standard av spåren. Rent krasst talar detta således för att Linköpings kommun behöver tillhandahålla ökade resurser för att möjliggöra en fortsatt hög standard på de föreningsdriftade motionsanläggningarna i kommunen. Motions-anläggningar vars betydelse är enorm för närsamhället och dess invånares förutsättningar till fysisk aktivitet.

Kultur- och fritidsnämndens resursfördelning

Det offentliga stödet till idrottsverksamheter är idag främst riktad till den organiserade föreningsidrotten, och i synnerhet dess barn- och ungdomsverksamhet. Redan vid 11-års ålder är det dock många barn som lämnar föreningsidrotten, vilket innebär att det framför allt är de yngre barnen som får ta del av det verksamhetsrelaterade stödet från stat och kommun. Liknande resursfördelning finns när vi pratar om investering och drift av anläggningar. En betydande del av de resurser som läggs på anläggningar är riktade till anläggningar

för den organiserade föreningsidrotten, till exempel idrotts-hallar, fotbollsplaner och ishallar. Anläggningar som motionsspår, skidspår, cykelspår och utegym upptar en liten del av den totala kostnaden. Samtidigt är det just den egenorganiserade idrotten som lockar allt fler och ökar i popularitet⁶⁰

Men hur ser resursfördelningen egentligen ut mer specifikt i Linköpings kommun, när det kommer till kontanta bidrag såväl som driften av de egna kommunalt skötta anläggningarna?

Linköpings kommuns kultur- och fritidsnämnds totala budget för 2019 är **363 298 000 kr**. Av dessa medel fördelas **100 860 000 kr** till idrottsenheten. Av dessa medel fördelas cirka **80 000 000 kr** till drift av anläggningar och **18 730 000 kr** till bidrag.

Tittar vi på kultur- och fritidsnämndens resursfördelning till den organiserade idrotten kontra den egenorganiserade idrotten kan vi konstatera att en betydande del av nämndens budget går till den organiserade föreningsidrotten, både vad gäller kostnader för bidrag och drift.

Anläggningar

När det gäller drift av anläggningar för den egenorganiserade idrotten hanterar och ansvarar kultur- och fritidsnämnden för Vidingsjö Motionscentrum, Ryd Motionscentrum samt motionsspåret i Sturefors. Anläggningarna sköts av den kommunala enheten Idrott & Service inom Leanlink. Motionsspåren i Vikingstad, Lambohov och Hackefors är också kommunala anläggningar men sköts av föreningar som får driftsbidrag av nämnden.

Nämndens kostnad för dessa anläggningar är **2 159 000 kr**. Av nämndens totala driftsbudget till idrottsanläggningar går cirka **2,7 %** till anläggningar för egenorganiserad idrott. Utöver detta betalar kultur- och fritidsnämnden ut **983 100 kr** i bidrag för egenorganiserad idrott, vilket avser stöd för drift.

⁶⁰ Se tabell sida 6.

Kontant stöd

Kultur- och fritidsnämndens bidragsbudget är **18 730 000 kr**. Bidraget kopplat till anläggningar för egenorganiserad idrott (motionsspår, skidspår och cykelspår) uppgick 2018 till **983 100 kr**, cirka **5,2 %** av den totala bidragspotten.

Budgeten för driftsbidraget är cirka **7 500 000 kr** och av dessa gick drygt **13 %** till drift av anläggningar för egenorganiserad idrott.

Utifrån redovisad resursfördelning kan det konstateras att en relativt liten del av kultur- och fritidsnämndens budget fördelas till den egenorganiserade idrotten, både vad gäller anläggningsdrift och föreningsbidrag:

- **0,9 %** av kultur- och fritidsnämndens totala budget.
- **3 %** av kultur- och fritidsnämndens budget till idrottsenheten.
- **2,7 %** av kultur- och fritidsnämndens budget till drift av anläggningar.
- **5,2 %** av kultur- och fritidsnämndens budget till föreningsbidrag.
- **13 %** av kultur- och fritidsnämndens budget till driftsbidrag.

Investeringar till egenorganiserad idrott

I Linköping finns också flertalet kommunala utegym som investeras av kommunen. Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för drift och skötsel för anläggningarna i Ryd Motionscentrum och Vidingsjö Motionscentrum. Dessa kostnader är en del av nämndens totala driftskostnad som redovisas ovan.

Övriga utegym ansvaras och finansieras av miljö- och samhällsbyggnadsnämnden. Några av dessa utegym har kommunal drift och skötsel och några hanteras via olika föreningar som får driftsbidrag av samhällsbyggnadsnämnden.

I kultur- och fritidsnämndens bidrag för mötesplatser är **539 000 kr** avsatta för investeringsmedel. För 2018 beviljades investeringsmedel om totalt **180 000 kr (33 %)** i anläggningar för den egenorganiserade idrotten.

Slutsatser

– Att stötta ett flexibelt idrottsutövande & skapa aktiva mötesplatser

Som konstaterats i denna utredning riktar sig de offentliga idrottsrelaterade stöden fortfarande till stor del till den traditionellt organiserade barn- och ungdomsidrotten. Detta trots att den egenorganiserade idrotten växer. Det finns emellertid ett värde i att fortsätta rikta de kommunala stöden till föreningslivet. Att revidera stödet till en individuell fritidspeng, för varje medborgare att nyttja inom vilken organisationsform den vill, bedöms nämligen riskabelt utifrån ett socioekonomiskt perspektiv. Däremot bedöms det aktuellt att undersöka hur rådande bidragssystem kan nyttjas (alternativt revideras) för att möjliggöra att de mer flexibla idrottsaktiviteterna också blir bidragsberättigade. På riksnivå pågår för närvarande precis ett sådant arbete, i form av en översyn av rådande stödformer till idrottsföreningar (däribland LOK-stödet). Detta arbete kan komma att påverka Linköpings föreningsliv, och kommunen bör hålla sig uppdaterad på denna utveckling.

I dagsläget kan Linköpings kommun emellertid undersöka hur föreningar, inom ramen för rådande kommunala bidragssystem, skulle kunna stöttas i att tillhandahålla mer flexibla, eller till och med egenorganiserade, aktiviteter för sina medlemmar. Allt fler föreningar har redan idag börjat möta upp efterfrågan på ett mer flexibelt idrottsutövande. Genom att erbjuda andra typer av aktiviteter, utöver de traditionella, schemalagda och ledarledda verksamheterna, finns också stor potential för föreningslivet att fånga upp fler individer och på så vis öka sina medlems- och deltagarantal. Detta får också betydelse för idrottens jämställdhet- och inkluderings-arbete, då den traditionella föreningsidrotten förefaller vara särskilt impopulär bland flickor liksom grupper med låg socioekonomisk status.

Sett till anläggningar och aktivitetsytor i Linköping bedöms det finnas goda förutsättningar till att utöva egenorganiserad idrott. I kommunen finns otaliga mötesplatser för dessa aktiviteter, öppna för alla invånare att nyttja utan krav på bokning eller medlemskap av något slag. De egenorganiserade aktiviteterna sker nämligen till stor del på just allmänna utrymmen, som promenad- och cykelvägar liksom grönytor och lekparker. Det finns dock skäl till att prioritera särskilda ytor för egenorganiserad idrott, exempelvis i form av motionsanläggningar av olika slag. Detta inte minst för att stimulera och motivera fler till att utforska dem.

Att prioritera ytor för egenorganiserad idrott behöver nödvändigtvis inte innebära en omfattande tillbyggnad av nya anläggningar. Snarare skulle det primärt kunna handla om att säkerställa att befintliga motionsspår och anläggningar är och förblir i gott skick. Detta kan i sin tur innebära att skapa bättre förutsättningar för föreningar som ansvarar för drift av motionsspår. Därutöver skulle ytor för egenorganiserad idrott i högre grad kunna inkluderas i andra typer av anläggningar, kopplade till exempelvis föreningsidrott, kulturliv, friluftsliv eller skolverksamhet. Det finns även potential i att nyttja digitala kanaler för att uppmärksamma och inspirera Linköpingsbor till att röra sig i egen regi och nyttja rådande aktivitetsytor. De digitala kanalerna skulle också kunna fylla en viktig funktion gällande tillgänglighet, då det kan underlätta för informationsspridning liksom interaktiva upplevelser på plats.

Sammanfattande åtgärdsförslag

Följande åtgärder skulle vara aktuella för Linköpings kommun att överväga i kommande planering, i syfte att främja egenorganiserad idrott:

1. **Investera i motionsanläggningar.** Sett till kultur- och fritidsnämndens ansvarsområden bör en upprustning och utveckling av Ryd motionscentrum övervägas. Det bör även utredas hur tillförande av investeringsmedel kan bidra till upprustning av föreningsdrivna motionsanläggningar.
2. **Stötta ett flexibelt föreningsidrottande.** Nyttja rådande utvecklingsbidrag för att stötta föreningar som vill erbjuda sina medlemmar egenorganiserade och/eller flexibla idrottsaktiviteter. Exempelvis skulle detta kunna innefatta att förlägga gruppträningspass utomhus eller att skapa "drop in"-pass för stöd i utegymsträning. Likaså skulle det kunna handla om att utveckla mer flexibla träningsupplägg i lagsporter, att skapa aktivitetsytor för bredd- och motionsidrott på föreningens anläggning eller att möjliggöra utlåning av utrustning.
3. **Stärk föreningars möjlighet att sköta sina driftsuppdrag.** Utred hur en eventuell revidering av rådande anläggningsbidrag för mötesplatser skulle kunna ge föreningar bättre förutsättningar att sköta den kontinuerliga driften av de motionsanläggningar som är fria för allmänheten att nyttja.
4. **Skapa mötesplatser för egenorganiserad idrott** genom att se hur idrottsanläggningar kan samnyttjas av olika verksamheter (även utanför idrotten) samt inkludera ytor för egenorganiserade idrottsaktiviteter. Här bedöms det aktuellt att samverka med Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, men också undersöka hur kultur- och fritidskontoret kan finna nya synergier mellan kulturverksamheter och fysisk aktivitet.
5. **Markera upp det urbana löparspåret runt Stångån,** och se över belysningen.
6. **Ta fram nya instruktioner för kommunens utegym,** som ger möjlighet till anpassad träning utifrån fysisk förmåga.
7. **Ta ett samlat grepp kring kommunens friluftsliv.** Samarbeta med övriga berörda förvaltningar och överväg att införa en roll som friluftsstrateg.
8. **Uppdatera/utveckla Naturkartan.se och/eller linkoping.se** för att öka tillgängligheten och visa hela kommunens aktivitetsutbud.

Referenser

Litteratur samt offentliga handlingar och tryck

Backström, Elin. På plats – En jämställdhetsanalys av den egenorganiserade idrotten och dess anläggningar. Linköping: Linköpings kommun, 2019.

Centrum för idrottsforskning. Rapport 2015:2. Idrottens pris. Om idrottens kostnader och medlemskapets betydelse. 2015.

Dahlstedt, Magnus & Ekholm, David. Idrotten och frihetens krafter – viljan att aktivera. I Förortsdrömmar: Ungdomar, utanförskap och viljan till inkludering, Magnus Dahlstedt (red.) pp. 107–124. 2018.

Dartsch, Christine, Norberg, Johan R & Faskunger, Johan. Jämställd idrott i siffror. I Resurser, representation och "riktig" idrott – om jämställdhet inom idrotten, Dartsch, Christine, Norberg, Johan R & Faskunger, Johan (red), 30-56, Centrum för idrottsforskning, 2017.

Dartsch, Christine, Norberg, Johan R & Pihlblad, Johan (red). Rapport 2017:2. De aktiva och De inaktiva. Om ungas rörelse i skola och på fritid. Centrum för idrottsforskning, 2017.

European Commission. State aid SA.37900 (2013/FC) – Denmark Support to local sports associations. 2017-06-22.

Fahlén, Josef & Ferry, Magnus. Resursfördelning och jämställdhet, I Resurser, representation och "riktig" idrott – om jämställdhet inom idrotten, Dartsch, Christine, Norberg, Johan R & Faskunger, Johan (red), 96-116, Centrum för idrottsforskning, 2017.

Fyrberg Yngfalk, Anna & Hvenmark, Johan. FoU-rapport 2014:4. Vad händer med civilsamhället när staten gör som marknaden? Om marknadisering, myndigheter och ideella organisationer. Stockholm: Riksidrottsförbundet och Ersta Sköndal Högskola. 2014.

Linköpings kommun. Aktiv hela livet – Linköping kommuns idrottspolitiska program. 2018-06-19.

Linköpings kommun. Friluftsprogram för Linköpings kommun. Samrådshandling.

Linköpings kommun. Kultur- och fritidsnämnden. Sammanträdesprotokoll 2017-03-23. 2017.

Linköpings kommun. Linköpings kommuns landsbygdsstrategi. KF 2018-06-19.

Linköpings kommun. Linköpings mötesplatser - innerstadens parker och torg. 2019.

Linköpings kommun. Linköpingsförslag – Utegymp för hela familjen i Brokind. SBN 2017-876.

Linköpings kommun. Linköpingsförslag – Utegymp i Bankekind. KOF 2016-195.

Linköpings kommun. Linköpingsförslag – Utegymp i Lambohov. SBN 2019-36.

Linköpings kommun. Linköpingsförslag – Utegymp i Trädgårdsföreningen. KOF 2012-426.

Linköpings kommun. Linköpingsförslag – Utegymp vid Stångån. SBN 2017-501.

Riksidrottsförbundet. Idrotten i siffror 2017. 2017.

Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. Framtidens idrottsförening. Slutrapport. 2013.

Riksidrottsförbundet & SISU Idrottsutbildarna. Svensk idrott idag. Fakta och statistik. 2016.

Riksidrottsstyrelsen. 13.5.2 Motion nr 6. Sveriges Skateboardförbundet: Mätbar spontanidrott. 2017.

Svender, Jenny. Idrottsrörelsens jämställdhetsarbete. I Resurser, representation och "riktig" idrott – om jämställdhet inom idrotten, Dartsch, Christine, Norberg, Johan R & Faskunger, Johan (red), 135-153, Centrum för idrottsforskning, 2017.

Stockholms idrottsförbund. Verksamhetsberättelse 2018. 2018.

Elektroniska källor

Centrum för idrottsforskning, Idrottsstatistik.se, Anläggningar, <https://idrottsstatistik.se/motion-och-fysisk-aktivitet/anlaggningar/> hämtad 2018-08-27

Centrum för idrottsforskning, Idrottsstatistik.se, Fysisk aktivitet, <https://idrottsstatistik.se/motion-och-fysisk-aktivitet/fysisk-aktivitet/> hämtad 2018-08-27.

Centrum för idrottsforskning, Idrottsstatistik.se, Medlemmar. <https://idrottsstatistik.se/foreningsidrott/medlemmar/> hämtad 2019-02-25.

Corren. Friskis och Svettis anklagas för osund konkurrens. 2007-11-07. <https://www.corren.se/nyheter/linkoping/friskis-och-svettis-anklagas-for-osund-konkurrens-4250912.aspx> (Hämtad 2019-03-11)

Ekholm, David & Holmlid, Stefan. Idrott för integration – så blir satsningen hållbar. Idrottsforskning.se. 2018-10-25. <https://www.idrottsforskning.se/idrott-for-integration-sa-blir-satsningen-hallbar/> (Hämtad 2019-03-25)

Friluftsmuseet Gamla Linköping, Vallaskogen. <http://www.gamlalinkoping.info/sv/se-och-gora-sp-26754/vallaskogen> (Hämtad 2019-04-03)

Gällivare kommun. Byggprojekt. <http://www.gellivare.se/Nya-gallivare/Byggprojekt/> (Hämtad 2019-03-07)

Konkurrensverket. Kommuners gymverksamhet kartlagd. 2017-05-16. <http://www.konkurrensverket.se/nyhetsbrevsartiklar/enkat-efektiv-metod-att-kartlagga-kommuners-gymverksamhet/> (Hämtad 2019-03-08)

Linköpings kommun. Aktiviteter och fritid. 2019-02-11. <https://www.linkoping.se/omsorg-och-hjalp/aldre/aktiviteter-och-fritid/> (Hämtad 2019-04-23)

Linköpings kommun. Cykel. 2019-03-29. <https://www.linkoping.se/stadsplanering-och-trafik/cykel/> (Hämtad 2019-04-08)

Linköpings kommun. Cykellänken – en bättre väg! 2019-01-03. <https://www.linkoping.se/stadsplanering-och-trafik/cykel/kampanjsidor-cykel/cykellanken---en-battre-vag/> (Hämtad 2019-04-08)

Linköpings kommun. Hemestra på cykel i Linköping. 2018-07-31. <https://www.linkoping.se/stadsplanering-och-trafik/cykel/kampanjsidor-cykel/hemestra-pa-cykel-i-linkoping/> (hämtad 2019-04-15)

Linköpings kommun. Lekplatser. 2018-07-19. <https://www.linkoping.se/uppleva-och-gora/Barn-och-unga/Lekplatser/> (Hämtad 2019-04-02).

Linköpings kommun. Linköpings karta. <http://kartan.linkoping.se/spatialmap> (Hämtad 2019-04-15)

Linköpings kommun. Ljungsbro – aktiv mötesplats. 2019-03-05. <https://www.linkoping.se/stadsplanering-och-trafik/byggprojekt/byggprojekt/ljungsbro---aktiv-motesplats/> (Hämtad 2019-04-02)

Lokale og Anlægsfonden. Natur- og ridecenter i Løgstør. <https://www.loa-fonden.dk/projekter/2015/natur-og-ridecenter-i-loegstoer/> (Hämtad 2019-03-07)

Naturkartan. <https://naturkartan.se/sv/>

Partille Arena. <https://www.partillearena.se/> (Hämtad 2019-03-07)

Philblad, Johan. Motion är en klassfråga. [Idrottsforskning.se](https://www.idrottsforskning.se/motion-ar-en-klassfraga/). 2017-06-02. <https://www.idrottsforskning.se/motion-ar-en-klassfraga/>

Regeringskansliet. Idrotten tar ansvar för integrationen. 2016-12-19 <https://www.regeringen.se/debattartiklar/2016/02/idrotten-tar-ansvar-for-integrationen/> (Hämtad 2019-03-14)

Regeringskansliet. Samlade stödet till idrotten närmare 2 miljarder. 2017-12-20. <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/12/totalt-227-miljoner-mer-till-idrotten/> (Hämtad 2019-03-14)

Riksidrottsförbundet. Strategi 2025. <https://www.strategi2025.se/Strategi2025/> (Hämtad 2019-03-25)

